
СВІТОВА ЕКОНОМІКА

DOI: 10.31617/3.2025(138)01

УДК 339.137.2:330.1(061.1ЄС)

МАЗАРАКІ Анатолій,

д. е. н., професор, ректор
Державного торговельно-економічного
університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна
rector@knute.edu.ua

MAZARAKI Anatolii,

Doctor of Sciences (Economics),
Professor, Rector
State University of Trade and Economics
19, Kyoto St., Kyiv, 02156, Ukraine
ORCID: 0000-0003-1817-0510

МЕЛЬНИК Тетяна,

д. е. н., професор, завідувач кафедри
міжнародного менеджменту
Державного торговельно-економічного
університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна
t.melnyk@knute.edu.ua

MELNYK Tetyana,

Doctor of Sciences (Economics), Professor,
Head of the Department of International
Management
State University of Trade and Economics
19, Kyoto St., Kyiv, 02156, Ukraine
ORCID: 0000-0002-3839-6018

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ В РЕАЛІЯХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ

Актуальність теми дослідження визначається специфікою нинішнього етапу євроінтеграції України, що зумовлена комплексом різноспрямованих впливів, викликів і загроз, які відбиваються на здатності України ефективно конкурувати на європейських ринках. Виконуючи положення Угоди про асоціацію з ЄС і орієнтуючись на мету отримання повноправного членства у Євросоюзі, Україна передусім має забезпечити поступову власну інтеграцію у спільний економічний та соціальний простір об'єднаної Європи, інтегруючи його цінності, взаємозв'язки, стандарти, норми та ухвалені інституціями ЄС "порядки денні" соціально-економічного розвитку. Здійснено комплексний аналіз внутрішніх і зовнішніх чинників, що позначаються на процесі приєднання України до ЄС, як-от турбулентність геополітичних процесів, проблемні тенденції на теренах ЄС, внутрішні соціально-економічні деформації й ускладнення економічного становища, вплив російської агресії на рух України до євроспільноти тощо. З огляду на проведений аналіз зовнішніх і внутрішніх загроз та можливостей європейської інтеграції

THE UKRAINIAN ECONOMY'S COMPETITIVENESS IN THE REALITIES OF EUROPEAN CHALLENGES

The research relevance is determined by the specifics of the current stage of Ukraine's European integration, which is due to a complex of multi-directional influences, challenges and threats that affect Ukraine's ability to compete effectively in European markets. Implementing the provisions of the Association Agreement with the EU and focusing on the goal of obtaining full membership in the European Union, Ukraine must first of all ensure its gradual integration into the common economic and social space of the united Europe, integrating its values, relationships, standards, norms and "agendas" of social and economic development adopted by the EU institutions. A comprehensive analysis of internal and external factors affecting the process of Ukraine's accession to the EU has been carried out, such as the turbulence of geopolitical processes, problematic trends in the EU, internal social and economic deformations and complications of the economic situation, the impact of Russian aggression on Ukraine's movement towards the European community, etc. Given the analysis of external and internal threats and opportunities for Ukraine's European

Copyright © 2025, Автор(и). Це стаття відкритого доступу, яка розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution License 4.0 (CC-BY) Міжнародна ліцензія, (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

України висунуто, перевірено і знайдено підтвердження гіпотези щодо спроможності України, попри зовнішню агресію та внутрішні виклики, продовжувати шлях, спрямований на утвердження демократичних цінностей і свобод, удосконалення інститутів правової держави, зміцнення вітчизняного соціально-економічного простору, сприяння розвитку громадянського суспільства. Розглянуто основні виклики з боку ЄС, відповідність України економічним критеріям для вступу, поточні темпи економічного зростання і стан зовнішньої торгівлі з Євросоюзом. Особливу увагу приділено проблемам зовнішнього боргу, істотній різниці в масштабах між ринками України та ЄС, поширенню тіньових схем в економіці, корупції, офшоризації й практикам рейдерства. Проаналізовано потенційні можливості України щодо пропозицій для ЄС та окреслено умови, за яких держава може стати рівноправним членом європейської спільноти.

Ключові слова: конкурентоспроможність, європейська інтеграція, статус кандидата у члени ЄС, соціально-економічний розвиток, зовнішня торгівля, промислова політика.

integration, the hypothesis was put forward, tested and confirmed regarding Ukraine's ability, despite external aggression and internal challenges, to continue the path aimed at establishing democratic values and freedoms, improving the institutions of the rule of law, strengthening the national social and economic space, and promoting the development of civil society. The main challenges from the EU, Ukraine's compliance with the economic criteria for accession, the current rates of economic growth, and the state of foreign trade with the European Union were considered. Special attention was paid to the problems of external debt, the significant difference in scale between the Ukrainian and EU markets, the spread of shadow schemes in the economy, corruption, offshoring, and raiding practices. The potential capabilities of Ukraine regarding proposals for the EU were analyzed and the conditions under which the state can become an equal member of the European community were outlined.

Keywords: competitiveness, European integration, EU candidate status, social and economic development, foreign trade, industrial policy.

JEL Classification: F02, Q24, O11, P12.

Вступ

Членство в ЄС стане для України справжнім цивілізаційним проривом, що передбачатиме не лише економічні вигоди, але й повну інтеграцію в цінності та інституції європейського цивілізаційного простору. Воно стане запобіжником від політичного регресу та сприятиме гармонізації України з країнами, які успішно подолали тінь авторитаризму. Процес інтеграції зміцнить відданість України демократичним принципам, верховенству права та ринковим реформам.

23 червня 2022 р. Європейська Рада надала Україні офіційний статус країни-кандидата. Це означає, що ЄС визнає перспективу членства України в Союзі, але подальші кроки залежать від виконання низки вимог.

Повномасштабна війна, розв'язана РФ проти України, пришвидшила євроінтеграційні процеси у політичному плані (зокрема завдяки демонстрації готовності Європи підтримати Україну). Водночас воєнні дії ускладнюють можливість швидких реформ, негативно впливають на економічні показники та стримують інвестиції. Після закінчення бойових дій знадобляться ресурси та час для повноцінного відновлення економіки та інфраструктури до рівня, сумісного зі стандартами ЄС. Отже, ключовими чинниками лишаються швидкість реформ, стан економіки, боротьба з корупцією та відповідність стандартам ЄС.

Вступ України до ЄС – це не тільки ширший доступ до ринків і додаткові можливості розвитку, а й суттєві зобов'язання та виклики. Процес інтеграції неможливо "пропустити" чи скоротити, оскільки він передбачає глибокі реформи та відповідність високим стандартам ЄС у різних сферах (право, суди, держуправління, економіка, права людини тощо).

Якщо Україна успішно впорається з цими викликами та реформує країну за європейськими зразками, переваги від членства можуть суттєво переважити потенційні недоліки. Водночас шлях до ЄС потребує ресурсів, сильного політичного лідерства і консолідованої підтримки суспільства, готового до системних змін.

Прискорення економічного розвитку України та подальше поглиблення її торговельно-економічних відносин з країнами ЄС можливі лише за умови, що влада і суспільство в цілому матимуть чітке уявлення про головні чинники, тенденції та ризики сучасної світової, особливо європейської, економіки. Саме через їхнє розуміння або, у певних випадках, попри них, країна буде посилювати свою конкурентоспроможність, підвищувати рівень добробуту громадян та гармонійно інтегруватися в європейський цивілізаційний простір.

Серед вітчизняних вчених, що висвітлювали проблемні питання приєднання України до ЄС, на сучасному етапі можна зазначити праці Варналія (2024), Гужви (2024, 29 листопада), Макаренка (2024), Шапрана В. та Шапран Н. (2024), Марчука (2024) та інших. Однак сучасні наукові публікації більше фокусуються на складнощах політико-правового аспекту інтеграційного процесу, мало приділяючи уваги внутрішнім ризикам соціально-економічного характеру й економічним чинникам підвищення конкурентоспроможності української економіки в контексті наявних реалій європейської проблематики.

З огляду на це метою статті є визначення можливих шляхів рівноправного партнерства України з ЄС з урахуванням ризиків зовнішнього і внутрішнього характеру. На основі проведеного аналізу зовнішніх і внутрішніх загроз та можливостей європейської інтеграції України висунуто гіпотезу, що Україна, попри зовнішню агресію та внутрішні виклики, спроможна продовжувати шлях, спрямований на утвердження демократичних цінностей і свобод, удосконалення інститутів правової держави, зміцнення вітчизняного соціально-економічного простору, сприяння розвитку громадянського суспільства.

Основними *методами* дослідження є методи статистичного аналізу, синтезу, порівняння, групування, табличного та графічного відображення результатів. Використано аналітичні звіти та статистичні дані Міжнародного валютного фонду (*IMF*), Єврокомісії (*EC*), Євростату (*Eurostat*), Бюро статистики праці США (*BLS*), Національного банку України (НБУ), Міністерства фінансів України (МФУ), Міністерства економіки України (МЕУ), Агентства США з міжнародного розвитку (*USAID*), *Transparency International Ukraine*, *Forbes Ukraine*.

За структурою стаття складається з трьох розділів. Оскільки динаміка вступу до ЄС залежатиме від двох сторін – як від України у досягненні критеріїв членства (*merit-based approach*), так і від готовності ЄС і всіх його поточних країн-членів до вступу України в ЄС, у першому розділі розглянуто реальне становище та зовнішні ризики (зі сторони можливостей розширення ЄС), які стають на заваді

безперебійному інтеграційному процесу. Другий розділ присвячено дослідженню сучасного соціально-економічного стану України в контексті відповідності національних показників економічним критеріям для вступу. У третьому розділі окреслено умови та шляхи рівноправного партнерства з ЄС.

1. Виклики з боку ЄС

Попри те, що Україна демонструє явне прагнення до членства в ЄС, а Євросоюз офіційно визнав її європейські перспективи, існує низка внутрішніх для ЄС факторів (політична воля, економічні розрахунки, безпекові побоювання та інституційні бар'єри), які можуть суттєво вплинути на темпи і результати переговорів про вступ.

Наразі ЄС перебуває у фазі трансформації економіки та сповільненого зростання. Детальну оцінку проблем Європи надав у своєму фундаментальному звіті відомий економіст, ексглава ЄЦБ Маріо Драгі. Автор робить висновки, що без кардинальних змін у макроекономічній політиці та значних структурних реформ Європейський Союз матиме дедалі менше можливостей для виконання поставлених стратегічних завдань, таких як, наприклад, збільшення інвестицій у власну оборону, боротьба зі зміною клімату, підтримка й адаптація мільйонів біженців із країн, де йде війна, зокрема з України та Сирії, а також захист навколишнього середовища. Зниження темпів економічного зростання та хронічне відставання від темпів зростання економік США, Китаю та інших швидкозростаючих економік світу несе ризики погіршення позицій блоку у світовій торгівлі, зменшення податкових надходжень і збільшення відносних показників боргу (*European Commission, 2024, September*).

Завершення євроінтеграційного процесу потребуватиме від європейців політичної волі та мужності. Незавершена інтеграція, фрагментарність макроекономічних інструментів не дозволяють їм здійснювати ефективну не тільки безпекову, але й інноваційну політику, на практиці ЄС вже продемонстрував зниження темпів розвитку порівняно зі США і Китаєм (*табл. 1*).

Таблиця 1

Зміна реального ВВП в країнах світу, %

Країна	2019	2020	2021	2022	2023	2024
США	2.6	-2.2	6.1	2.5	2.9	2.8
Китай	6	2.2	8.4	3	5.2	4.8
Японія	-0.4	-4.2	2.7	1.2	1.7	0.3
ЄС	2	-5.6	6.4	3.7	0.6	1.1
Німеччина	1	-4.1	3.7	1.4	-0.3	0
Франція	2.1	-7.6	6.8	2.6	1.1	1.1
Італія	0.4	-8.9	8.9	4.7	0.7	0.7
Іспанія	2	-10.9	6.7	6.2	2.7	2.9

Джерело: побудовано за даними IMF (n. d.).

Торговельна війна, яку може розпочати нова адміністрація новообраного президента США Дональда Трампа проти Європи, також посилюватиме економічні проблеми європейського регіону. Зокрема, перспектива запровадження прямих мит на імпорту з Європи до США, розвиток тенденції до сегментації світової економіки, а також розпад світової економіки на окремі конкуруючі блоки ставить під сумнів можливість подальшого швидкого одужання економіки Європи без суттєвих змін у власній стратегії розвитку.

Економісти МВФ вважають низький потенціал зростання у найближчій перспективі слабким місцем у ЄС. Згідно з їх даними, дохід на душу населення, який є ключовим показником добробуту, в найбагатших європейських країнах на третину нижчий, ніж у США, і не очікується, що цей розрив скоротиться в цьому десятилітті. Крім того, донедавна стримуючим фактором була масштабна політика жорсткої економії в Європі, відома як "внутрішня девальвація".

Європейська економіка за останнє десятиліття показала, що позитивне сальдо торговельного балансу не приводить до автоматичного підвищення продуктивності. Якщо до початку ХХІ ст. темпи зростання продуктивності праці в ЄС та США були порівнянними, то надалі Європа все більше відставала від США. У постпандемічний період ще помітніше збільшився розрив у продуктивності праці між єврозоною та США, що є наслідком відставання як у структурних факторах, так і в технологічному прогресі загалом. Так, за даними Євростату та Бюро статистики праці США, між 1995-м і 2019-м рр. продуктивність праці на одну годину в США зросла на 50%, або в середньому на 2.1% на рік. Натомість у єврозоні вона збільшилася лише на 28%, або на 1% на рік (рис. 1).

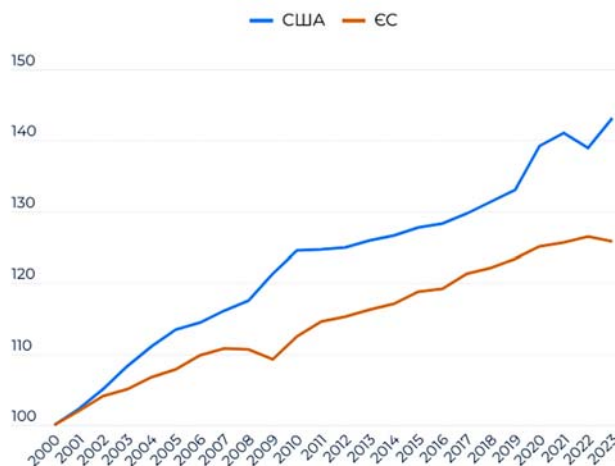

Рис. 1. Зростання продуктивності у США та ЄС, індекс, 2000 р. = 100

Джерело: побудовано за даними Євростату¹, Бюро статистики праці США².

¹ Labour productivity per person employed and hour worked (EU27_2020=100).
<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/teseml60/default/bar?lang=en>

² State and Regional Labor Productivity. Bureau of Labour Statistics.
<https://www.bls.gov/productivity/tables/>

З початком сегментації світового ринку вся економіка ЄС в цілому була більш відкритою, ніж інші економічні центри світу, що стало іншим фактором гальмування (рис. 2).

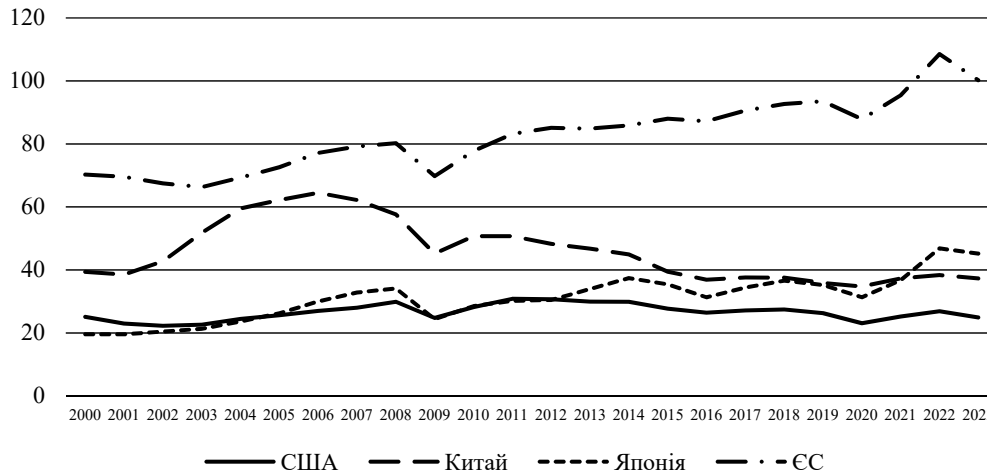

Рис. 2. Частка зовнішньої торгівлі до ВВП, %

Джерело: побудовано за даними World Bank Group (n. d.)

На зовнішню торгівлю припадає більш як половина загального економічного виробництва Європи. Тому зміна процесу глобалізації на зворотну тенденцію сегментації, розрив багатьох технологічних ланцюжків і зменшення темпів зростання світової торгівлі найбільш вдарив саме по європейській економіці.

Також, за оцінками звіту Маріо Драгі, ЄС дедалі більше відставав у технологічному прогресі порівняно зі США та "азійськими тиграми", зокрема у виробництві та використанні мікропроцесорів, у штучному інтелекті тощо (European Commission, 2024, September). У результаті лише чотири із 50 найбільших технологічних компаній є європейськими.

Погіршення на ринку праці є ще одним актуальним викликом для європейського регіону. У багатьох країнах ЄС спостерігається зниження народжуваності та збільшення частки літніх людей, що призводить до скорочення робочої сили й посилює тиск на системи соціального забезпечення (пенсії, медичне обслуговування). Крім того, кожна нова хвиля розширення ЄС викликає побоювання щодо масового виїзду робітників у розвиненіші країни-члени, особливо якщо рівень оплати праці в нових державах значно нижчий, оскільки внаслідок цього посилюються регіональні диспропорції ринку праці та зростає внутрішня конкуренція на деяких ринках праці країн ЄС.

Загострення економічних проблем у Європі може сприяти приходу до влади більш популістських та радикально налаштованих політичних рухів, які виступають проти підтримки України та закликають послабити або цілком скасувати економічні санкції щодо росії. Це, з одного боку, може сповільнити просування на шляху до ЄС, а з іншого – послабити обороноздатність України у війні з росією.

2. Процеси євроінтеграції для України

На шляху до вступу до ЄС, крім урахування вимог ЄС до гармонізації нормативно-правового поля, Україна повинна самостійно досягти рівня розвитку відповідно до низки економічних критеріїв, затверджених Маастрихтською угодою (так звані Копенгагенські критерії 1993 року). Це умови, які передбачають функціонування ринкової економіки та здатність впоратись із конкуренцією та ринковими силами в ЄС. Серед них можна зазначити:

- частка державного бюджету по відношенню до ВВП – на рівні 30%;
- частка дефіциту державного бюджету до ВВП – бажано 3%;
- відношення державного боргу до ВВП – не більше ніж 60%;
- номінальна відсоткова ставка як ціна грошей на грошових ринках – на низькому рівні, але не більше ніж 1.5% кращих аналогічних показників країн-членів;
- інфляція – на рівні природного значення, з огляду на цінову стабільність країн-членів;
- валютний курс – у межах, визначених механізмами країн-членів;
- відмова від національної валюти й перехід на євро.

На сьогодні для України проблемними для виконання виглядають усі наведені критерії. Зупинимося детальніше на можливостях виконання цих умов (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка макроекономічних показників України

Показник	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
ВВП, індекс фізичного обсягу до попереднього року, %	102.4	102.4	103.5	103.2	96.2	103.4	71.2	105.5	102.4
Дефіцит державного бюджету у ВВП, %	2.4	1.6	1.7	2.0	5.2	3.7	17.6	20.4	20.6*
Видатки Державного бюджету до ВВП, %	28.7	28.1	27.7	27.0	30.7	27.3	52.1	61.4	23.1*
Частка валового зовнішнього боргу у ВВП, %	121.7	103.9	87.7	79.2	80.8	64.9	81.5	90.4	92**
Індекс споживчих цін (рік до попереднього року, %)	13.9	14.4	10.9	7.9	2.7	9.4	20.2	12.9	6.5
Облікова ставка НБУ, % річних	17.3	13.2	17.5	16.7	7.4	7.7	20.7	21.6	13.6

Джерело: складено авторами за даними Національного банку України (б. д.); Комітету Верховної Ради України з питань бюджету (2024, 24 липня).

* Проєкт Державного бюджету України на 2024 рік.

** Оцінка *Forbes Ukraine*.

Частка державного бюджету на рівні 30% ВВП для України під час війни є недосяжною величиною. Через воєнний стан при розробленні Проєктів Державного бюджету тимчасово зупинені норми

Бюджетного кодексу, що включають: неперевикнення дефіциту 3% номінального ВВП; неможливість перевикнення показника граничного обсягу дефіциту держбюджету, визначеного Бюджетною декларацією; неперевикнення загального обсягу державного та гарантованого державою боргу 60% річного номінального ВВП тощо.

Отже, в Україні ці показники значно перевершують встановлені критерії. І хоча це бюджет воєнного часу, у повоєнний період потребуватимуться не менші суми на відновлення. Для виконання цього завдання ВВП України має бути у 2-3 рази більшим. Це, відповідно, вплине на скорочення дефіциту державного бюджету та державного боргу. Як демонструють наведені дані, державний борг України значно перевищує так званий допустимий рівень.

Станом на кінець 2024 р. державний борг України сягнув близько 7 трлн грн. Отже, відношення державного боргу до ВВП становило 92%. Згідно з повідомленням аналітиків *Forbes Ukraine*, у структурі державного боргу лівова частина (96%) припадає на прямий борг держави, решта 4% – на борги, гарантовані державою (Блінов, 2025, 9 січня).

Високий рівень облікової ставки НБУ унеможлиблює активний інвестиційний процес для малого і середнього бізнесу, впливає на робочі місця в економіці, на повернення біженців, а відтак – на перспективи відновлення економіки.

Як свідчать дані, наведені в *табл. 2*, єдиним показником, що відповідає вимогам, є інфляція в Україні (ІСЦ) 6.5%. Але досягнуто це було надто значною ціною – надвеликими значеннями облікової ставки, витісненням робочої сили.

Внаслідок проведення надзорської монетарної політики в країні завищений курс національної валюти. Індикатором цього виступає велике від'ємне сальдо поточного рахунку платіжного балансу. За даними НБУ, дефіцит поточного рахунку платіжного балансу у 2023 р. становив 9.6 млрд дол. США (5.4% від ВВП). Найбільше експорт знизився (на 2.9 млрд дол. США, або на 11.6%) до країн ЄС, частка яких в експорті зросла з 60.7% до 63.2%. Водночас відбулося значне збільшення імпорту з європейських країн (на 5.6 млрд дол. США, або на 22.5%). У 2024 р. ситуація ще погіршилася: у січні – листопаді дефіцит сягнув 13,9 млрд дол. США (за одинадцять місяців 2023 р. – 8.7 млрд дол. США) (Національний банк України, 2024, 19 вересня).

Обсяг імпорту з ЄС у 2023 р. становив майже 40 млрд євро (*рис. 3*). Основними імпортними статтями були: мінеральне паливо та мінеральні оливи (16.6% загального імпорту), автомобілі (9.9%), машини (9.1%), електричні машини (8.9%) та зброя і боєприпаси (4.3%). Польща відіграла ключову роль у кожній із цих категорій.

Основними товарами українського експорту до ЄС за вартістю були зернові культури (21.9% від загального експорту), тваринні або рослинні жири та олії (9.2%), руди, шлак і зола (8.3%), насіння

олійних культур (8.2%) та залізо і сталь (7.9%). У 2022 р. Україна залишалася третім за величиною джерелом імпорту агропродовольчої продукції в ЄС за вартістю (*European Commission, 2023, April 13*). Ембарго на продаж зерна до п'яти країн Центральної Європи не мало негативного впливу на загальний обсяг українського експорту, оскільки були знайдені нові напрями в інших країнах ЄС (передусім в Іспанії).

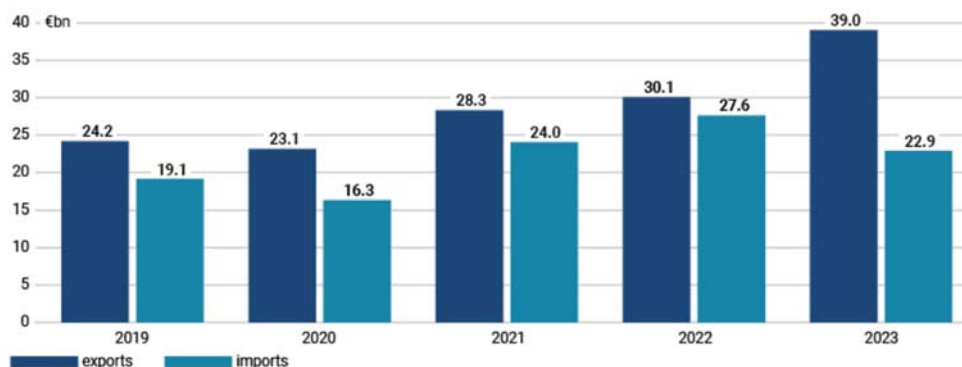

Рис. 3. Обсяг торгівлі товарами ЄС – Україна у 2019–2023 рр., млрд євро, *Eurostat (n. d.)**

* Наведено дані експорту ЄС в Україну та імпорту ЄС з України.

Усі найважливіші партнери України з ЄС, особливо Німеччина, збільшили постачання імпорту в Україну (*рис. 4*). У випадку Німеччини їх вартість зросла на 67/3% порівняно з 2022 р.

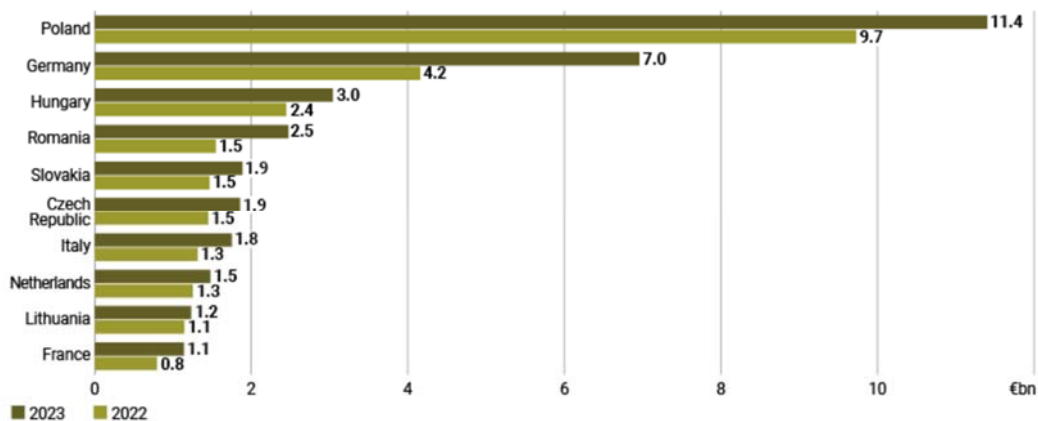

Рис. 4. Найбільші європейські країни-імпортери у 2022-му та 2023-му рр., *Eurostat (n. d.)*

Обсяг українського експорту товарів скоротився переважно до країн-сусідів України, а також до Болгарії. У квітні – травні 2023 р. ці країни запровадили ембарго на частину української сільськогосподарської продукції. Іспанія була єдиним великим реципієнтом українських товарів, який спостерігав значне зростання імпорту, в основному завдяки збільшенню обсягу імпорту зерна з України на 51%. Продажі

українського зерна до ЄС зросли на 10.3% у вартісному та на 23.9% у натуральному вираженні. Зменшення вартості експорту рослинних олій (переважно соняшникової) на 29.6% пов'язане з падінням ціни, оскільки тоннаж реалізації був вищим на 7.4%.

Однак на прикладі Польщі можна продемонструвати значення України в торгівлі з ЄС. Так, у 2023-му, як і в попередньому році, Польща була найбільшим торговим партнером України в ЄС, досягнувши 25% частки загальної торгівлі ЄС з Україною. Польща посіла перше місце серед країн ЄС-27 як за імпортом (30.6%), так і за експортом з України (19%).

Водночас Україна залишається незначним ринком для польських товарів: у 2023 р. товари, експортовані з України, становили лише 1.3% від загального імпорту Польщі. У польському імпорті частка України була більшою – 3.2%. Це означає, що значення України як торговельного партнера Польщі можна порівняти зі значенням Словаччини, населення якої більш ніж ушестеро менше за населення України (Matuszak, 2024, March 4).

Внаслідок введеної у квітні 2023 р. у Польщі заборони імпорту пшениці, кукурудзи, ріпаку та соняшнику український експорт до Польщі скоротився ще більше. Іншим чинником стало зниження цін на сільськогосподарську продукцію на світових ринках, що вплинуло і на українські товари. Наприклад, вартість імпортової соняшникової олії (яка не підлягає жодним обмеженням) у 2023 р. впала на 33.6%, але її обсяг зріс майже на 9%. Так само було і з металургійним виробництвом, наприклад виробами з чавуну, сталі чи феросплавів.

Окрім розглянутих чинників, що накладають певні економічні обмеження на зближення України з ЄС, слід зупинитися й на такому об'єктивному чиннику, як різниця в масштабах між економіками та ринками України та ЄС.

Згідно з даними *табл. 3*, яка наочно демонструє макроекономічні показники ЄС та України, масштаби їх економік істотно різняться.

Таблиця 3

Порівняння економічних показників України та ЄС, 2023 р.
(Шапран В. & Шапран Н., 2024)

Показник	Україна	ЄС	Україна / ЄС, %
ВВП за купівельною спроможністю, млрд дол. США	559.98	24 177	2.32
ВВП номінальний, млрд дол. США	178.76	18 350	0.97
Населення, млн осіб	35.661	451.815	7.89
Реальний ВВП на душу населення, дол. США	16 200	53 800	30.11
Експорт, млрд дол. США	51.09	9 712	0.53
Імпорт, млрд дол. США	88.49	9 004	0.98
Кредити приватному сектору, млрд дол. США	18.6	5 661.7	0.33
Співвідношення між кредитами та номінальним ВВП, %	10.39	30.85	—

Порівняльний аналіз дав можливість виявити кілька диспропорцій. *По-перше*, частка експорту України в експорті ЄС за підсумками 2023 р. становила 0.53%, а частка номінального ВВП – близько 1%. Тобто у 2023 р. спостерігалось скорочення експортного потенціалу України внаслідок війни. *По-друге*, населення України становило 7.89% від населення ЄС, а номінальний ВВП – всього близько 1%. Відставання відбувалося, зокрема, через різницю у продуктивності праці та у структурі галузевих ринків. Таке відставання відобразилося на показнику ВВП на душу населення, який в Україні був у 3,32 раза меншим, ніж в ЄС, що створило фундамент для різниці в номінальних доходах населення. *По-третє*, кредитні ресурси банків України та банків ЄС (навіть за різниці в методах оцінювання на користь України) різняться ще більше, ніж показники ВВП та експорту України і ЄС. Так, за підсумками 2023 р., кредитний портфель європейських банків був у 305 разів більшим за кредитний портфель банків України. Фондовий ринок навіть не було сенсу порівнювати.

Україні потрібно переорієнтувати структуру галузевих ринків, посилюючи переробні галузі та збільшуючи роль сектору послуг у ВВП. Для досягнення цієї мети зовсім не обов'язково вступати в конфлікт з ЄС, натомість доцільно залучати європейські компанії до створення в Україні високотехнологічних виробничих потужностей. Такий підхід успішно реалізували Польща та Угорщина: він дає змогу державі цілеспрямовано впливати на зростання частки пріоритетних секторів економіки.

Отже, у процесі євроінтеграції Україна має відстоювати власні інтереси, застосовуючи виважений протекціонізм і забезпечуючи ефективне управління інтеграційними процесами.

Вийти Україні на шлях стабільного економічного зростання перешкоджає криза на ринку праці.

Як зазначає економічний експерт О. Куш, з одного боку, в Україні спостерігається значна кількість безробітних – майже 15% економічно активного населення, за методологію МОП (до війни було 9%, у перший рік війни – 20–25%). З іншого боку, на ринку наявний суттєвий дефіцит висококваліфікованої робочої сили, причому ця тенденція характерна як для приватного сектору, так і для державного (Куш, 2025, 2 січня). За оцінками НБУ, чистий відтік населення у 2024 р. становить 500 тис. осіб, у 2025-му – 200 тис. Тому у 2025 р. криза ринку праці може вийти на перший план через продовження мобілізаційних заходів, які будуть відбуватися за рахунок вилучення економічно активного населення з економічної системи (Національний банк України, 2024, жовтень).

Вкрай негативний вплив на інтеграцію України з країнами ЄС мають інституційні деформації, що набувають системного та комплексного характеру, на відміну від офіційних реформ практично у всіх сферах. Як зазначає проф. З. Варналій: "...інституційні деформації – це якісні викривлення інституційних форм політичної, економічної, соціальної та інших систем" (Варналій, 2024, с. 11). Можна виділити

основні загрозові форми внутрішніх інституційних деформацій в Україні: *тіньова економіка, корупція, рейдерство, непродуктивний відплив капіталу (офшоризація) та тіньова парадержава*. Навіть в умовах повномасштабної війни з РФ саме ці форми інституційних деформацій є найбільшими за обсягами, соціально-економічними наслідками та реальними загрозами національній безпеці України, а також гальмівним чинником євроінтеграційних прагнень України.

За даними Міністерства економіки України, 40% української економіки перебуває "у тіні" (*Finance.ua*, 2024, 26 червня). Системними наслідками тінізації в Україні є: втрата дієвості важелів грошово-кредитної політики внаслідок значного обсягу оборотів гривневої та валютної маси, який не підпадає під регулювання засобами банківської системи; втрата дієвості фіскальних інструментів, марнотратство дефіцитних бюджетних ресурсів; втрата потенціалу соціальної політики, занепад соціальної сфери, поширення тіньової зайнятості, зростання диференціації доходів населення; зниження рівня нагромадження в суспільстві та втрата ним інвестиційного потенціалу, відплив ресурсів з процесу суспільного відтворення; гальмування переходу до інноваційної моделі розвитку через недостатній розвиток інвестування та неефективне відтворення людського капіталу (Варналій, 2024).

Іншим вагомим чинником інституційної деформації в Україні є *корупція*. Корупція з різним рівнем існує у всіх без винятку країнах світу, і проблема протидії їй є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності, розв'язання якої для багатьох країн є надзвичайно складною і важливою справою. Однак, попри це, для України ця проблема особливо загострилася в умовах війни, оскільки реально загрожує конституційному ладу держави та її національній безпеці. Так, за даними результатів опитування українців, проведеного Проєктом *USAID* "Підтримка організацій-лідерів у протидії корупції в Україні "Взаємодія" (*SACCI*), сприйняття громадянами корупції як основної проблеми залишається стабільно високим: у 2024 р. 92% українців вважали корупцію серйозною національною загрозою, яка поступається лише війні. Рівень громадського занепокоєння щодо корупції залишається незмінно високим протягом останніх двох десятиліть: у 2007 р. 90% громадян вважали корупцію головною проблемою, у 2000-му – 93%, у 2011-му – 92%, а в 2015, 2018 і 2021 рр. – 94%. Незначне зниження до 89% у 2023 р. не змінило загальної тенденції (*USAID*, 2024, 25 листопада). Сприйняття політичної корупції залишається особливо гострим, що підкреслює актуальність цієї проблеми.

Корупція як соціальне явище перебуває в певних інституційних межах, де на неї впливають економічні, політичні, правові й соціальні процеси. Водночас сама корупція формує умови для функціонування економіки, політики, правових норм, суспільної свідомості й ідеології. У країнах, де вона стає широко розповсюдженою та вагомо позначається на соціально-економічних процесах, корупція перестає бути

винятком (аномалією) і поступово переходить у розряд загальноприйнятих практик. Отже, вона перетворюється на звичний спосіб вирішення життєвих труднощів, стає нормою діяльності влади й частиною повсякденного життя значної кількості громадян.

За Індексом сприйняття корупції (*Corruption Perceptions Index – CPI*) у 2023 р. Україна посіла 104 місце зі 180 країн у *CPI*, отримавши лише 36 балів (стільки ж, як в Алжиру, Бразилії та Сербії) (*Transparency International Ukraine*, 2024). У цьому контексті цікаво порівняти рівні корупції за *CPI* серед країн – претендентів на вступ до ЄС та країн, що межують з Україною (табл. 4).

Таблиця 4

CPI-2023 України та деяких інших країн

Країна	Місце (зі 180 країн)	Бали
Україна і країни – кандидати на членство в ЄС		
Грузія	49	53
Чорногорія	63	46
Молдова	76	42
Північна Македонія	76	42
Албанія	98	37
Україна	104	36
Сербія	104	36
Боснія і Герцеговина	108	35
Туреччина	115	34
Країни – сусіди України		
Польща	47	54
Словаччина	47	54
Румунія	63	46
Угорщина	76	42
Білорусь	98	37
росія	141	26

Джерело: побудовано авторами за даними *Transparency International Ukraine* (2024).

Удосконалення чинних спеціально-кримінологічних заходів полягає, зокрема, у виправленні недоліків (прогалин, суперечностей, розмитих положень) антикорупційного законодавства, які створюють підґрунтя для корумпування суспільних відносин. Одним із провідних напрямів спеціально-кримінологічного запобігання корупції має стати формування антикорупційних стандартів – єдиної для певної сфери правового регулювання системи правил поведінки, службових процедур, обмежень і заборон, покликаної унеможливити або суттєво знизити ймовірність корупційних проявів у цій сфері.

Вкрай небезпечною, специфічною та багаторівневою формою інституційної деформації економіки України є *тіньова парадержава*. Тіньова парадержава – це утворення макроекономічного рівня державного типу, в якому, внаслідок високого рівня корупції та тінізації, державні послуги та суспільні блага розподіляються за ринковими принципами. У такому утворенні остаточно формуються та ефективно діють корупційні ринки державних послуг і суспільних благ (Варналій, 2024). Тіньова парадержава включає ринки: адміністративно-господарських рішень, державних посад, кадрової політики, державних привілеїв,

державної освіти та науки, державного захисту прав і свобод громадян, виборчу систему тощо. Інституційним базисом існування та розвитку тіньової парадержави є високий рівень тіньової економіки і корупції. Саме "органічний сплав", з'єднання тіньової економіки та корупції, з одного боку, є передумовою, а з іншого – наслідком (результатом) існування тіньової парадержави.

Ще однією загрозливою інституційною деформацією економічної та фінансової системи України, особливо під час війни, є *рейдерство* – захоплення підприємства або неправомірне заволодіння його власністю (майновими правами на власність): коштами, технікою, продукцією підприємства, зайнятими підприємством територіями, будинками й спорудами, засобами виробництва, бізнесом загалом тощо. До того ж рейдерські захвати "по-українськи" зазвичай відбуваються через силове захоплення підприємств із посиланням на чинні чи удавано чинні правові підстави. Це явище набуло в Україні системного характеру й становить загрозу не лише для бізнесу, а й для економічного розвитку та безпеки держави в цілому. Так, з початку 2024 р. в Україні зросла кількість випадків рейдерства. Про це красномовно свідчить статистика "Опендатабот", яка вказує на збільшення кількості справ приблизно на 30% порівняно з аналогічним періодом 2023 р. При цьому в перші два роки війни тенденція була зворотна, кількість випадків рейдерства знижувалась (Опендатабот, 2024, 26 червня).

Ще однією інституційною деформацією, що згубно впливає на економічне зростання країни і ставить під загрозу її економічну та фінансову безпеку, є *офшоризація*, або непродуктивний відплив капіталу. Це операції, які здійснюються з метою оптимізації умов інвестування, ухилення від оподаткування, легалізації коштів тощо (Шляхетко та ін., 2024). Основними каналами та схемами непродуктивного виведення капіталів є: операції у сфері зовнішньоекономічної діяльності; інвестиційні операції; операції з цінними паперами; операції фіктивного страхування та пере-страхування тощо.

За деякими оцінками експертів, в офшорах перебуває понад 170 млрд дол. США "українського походження". Окрім того, офшорну діяльність почали порівнювати з кримінальною: адже дуже зручно виводити гроші в офшори за повної анонімності. Про надзвичайні масштаби офшоризації наголошує В. Шляхетко зі співавторами. Науковці зазначають, що обсяг капіталу, розміщеного в офшорах, значно перевищує державний борг (Шляхетко та ін., 2024).

Отже, важливим механізмом захисту від цього явища є суворе дотримання правових норм, захист прав інвесторів у судових процесах, а також рішуче виконання законодавства правоохоронними та регуляторними органами. Ці питання були центральними під час переговорів щодо Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, зокрема у контексті адаптації українського законодавства до європейських стандартів і реформування системи правоохоронних органів після подій 2014 р. Проте деякі з цих проблем досі залишаються невирішеними.

3. Можливості та перспективи євроінтеграції

З огляду на сучасний європейський досвід і потребу в досягненні цілей зближення Україні необхідні нові формати та сучасні підходи до реалізації соціально-економічної політики. Передусім це потребує відповідного макроекономічного підґрунтя, яке б відзначалося високою продуктивністю праці та збалансованою структурою економіки, що є характерним для розвинених країн. Наразі "вікно можливостей" у макроекономічному вимірі для побудови суспільства на засадах "європейської моделі" залишається доволі вузьким. Тож перехід до політики європейського зразка соціально-економічного зростання та розвитку передбачає вирішення одночасно двох ключових завдань. *По-перше*, розширення наявного "вікна можливостей" шляхом структурної оптимізації та зростання продуктивності національної економіки. І, *по-друге*, створення та зміцнення інституційного середовища, необхідного для впровадження європейської моделі, насамперед через посилення ролі державного стратегічного планування соціально-економічного розвитку.

Складність полягає в тому, що в особливих обставинах повоєнної відбудови України не вдасться повноцінно застосувати всі методи, принципи, інструменти й індикатори, передбачені європейською моделлю соціально-економічного зростання, яка розроблялася для мирної Європи. Тому актуальною стає необхідність переосмислення та пристосування міжнародних підходів до соціально-економічної конвергенції до реалій повоєнної України з урахуванням усіх наслідків війни. Відповідно, можна стверджувати, що відчутне підвищення конкурентоспроможності та рівня добробуту можливе лише за умови глибоких трансформацій у системі державного управління, які слід розпочинати невідкладно, без очікування завершення бойових дій.

Для досягнення взаємовигідних результатів доцільно вже зараз закріпити стратегічні орієнтири промислового розвитку України на рівні державної стратегії або окремого законодавчого акта. Паралельно варто готувати проекти та комерційні пропозиції для започаткування спільних ініціатив із країнами-членами ЄС і відповідними приватними структурами, що забезпечить можливість кооперативного виробництва. Серед найактуальніших напрямів такої співпраці можна виділити:

авіакосмічна галузь: спільний збір і аналіз даних, виробництво супутників, виведення їх на орбіту, а також розробка й упровадження навігаційних систем;

оборонно-промисловий комплекс (ОПК): налагодження спільного виробництва балістичних ракет і дронів на території України для задоволення потреб як самої України, так і європейських партнерів;

виробництво критичних матеріалів: спільний видобуток і максимальна обробка та переробка в Україні. Такий підхід вигідний обох сторонам, оскільки, по-перше, економічно доцільніше переробляти сировину у місці її видобутку, і в Україні це дешевше. А по-друге, для

видобутку і переробки знадобиться європейське обладнання, що спонукатиме країни ЄС до нарощування виробництва та експорту високотехнологічних рішень для України.

Якщо спрямувати зусилля на довгострокові цілі, зокрема на спільне виробництво продукції, засноване на новітніх технологіях, сировинних та технологічних ресурсах, а також враховувати потреби ринку, цей шлях може стати фундаментом для зростання та підвищення рівня життя громадян як України, так і Європейського Союзу.

Україна наразі перебуває на важливому історичному етапі, коли є можливість не лише відновити зруйновану економіку, а й створити нову, з технологічною та промисловою базою, здатною забезпечити стабільний розвиток країни та національну безпеку.

У цих умовах надзвичайно важливо на державному рівні сформулювати стратегічні пріоритети розвитку переробної промисловості України та розробити алгоритми реалізації промислової політики у контексті війни і перспективного членства в ЄС.

Відсутність чіткої промислової політики може спричинити катастрофічні наслідки як для економіки, так і для населення, і це слід змінювати. Варто не прогавити нагоду відродити промисловість, провести технологічну модернізацію країни і забезпечити взаємовигідне членство України в ЄС. Адже рішення, ухвалені зараз, визначатимуть майбутнє країни на багато років уперед.

Висновки

Попри значні досягнення України у процесі євроінтеграції, зокрема укладення Угоди про асоціацію та прогрес у виконанні її положень, країна стикається з викликами, які потребують комплексного підходу. Наразі європейський соціально-економічний простір зазнає суттєвих трансформацій під впливом затяжної економічної рецесії, невирішених питань зайнятості та міграції, низького потенціалу зростання і регіональних дисбалансів соціального розвитку. Крім цього, спостерігається збільшення відставання ЄС у продуктивності праці та інноваційному розвитку порівняно зі США та Китаєм. Отже, погіршення соціально-економічної ситуації в Європі може викликати зростання розбіжностей і суперечностей між країнами ЄС щодо подальших дій на українському напрямі й уповільнити процес євроінтеграції України.

Майже всі економічні критерії, затверджені Маастрихтською угодою, для України виглядають проблемними для виконання. До того ж війна уповільнила темпи соціально-економічного реформування в рамках реалізації Угоди про асоціацію Україна – ЄС, тією чи іншою мірою ускладнила процес імплементації пакета рекомендацій Єврокомісії. Низькі темпи економічного зростання, значний рівень зовнішнього боргу, бюджетного дефіциту, висока облікова ставка, значні коливання валютного курсу та зростання дефіциту зовнішньоторговельного балансу – ці показники далеко не відповідають встановленим критеріям.

Загальні тенденції торговельних відносин з ЄС свідчать про те, що в останні роки спостерігається нарощування постачання, однак

якщо ЄС займає частки 66% в українському експорті та 53% – в імпорті, то в європейських експорті та імпорті Україні належить близько 1 %. Тому, незважаючи на вільну торгівлю і надані преференції під час війни з боку ЄС, Україна залишається незначним ринком для європейської торгівлі. При цьому зростає негативне сальдо взаємного обміну товарами. Основними статтями українського експорту до ЄС були сировинні товари та з низьким рівнем переробки – агро- та металопродукція, що вказує на те, що підприємства України досить повільно інтегруються в європейські мережі доданої вартості.

Результати порівняння масштабів між економіками та ринками України та ЄС, які є об'єктивним фактором впливу на євроінтеграцію, показують, що перевагами зближення України з країнами ЄС можуть бути: доступ до європейських кредитів та інвестицій, до технологій, які збільшують продуктивність праці, а також доступ українських експортерів до європейських ринків. Однак, з іншого боку, різниця в масштабах може зумовлювати ризики, як-от зменшення чисельності трудових ресурсів в Україні через їх еміграцію до країн ЄС, витіснення європейськими технологічними товарами товарів українських виробників через двобічне зняття торгових обмежень, поглинання української фінансової системи європейськими фінансовими групами та подальша залежність від них. Тому постає завдання для України відстоювати власні інтереси, застосовуючи виважений протекціонізм і забезпечуючи ефективне управління інтеграційними процесами.

Вкрай негативний вплив на процес інтеграції України з країнами ЄС мають інституційні деформації, які проявляються в таких формах, як тіньова економіка, корупція, рейдерство, непродуктивний відплив капіталу (офшоризація) та тіньова парадержава. Усунення цих деформацій і протидія їм можливі за реалізації комплексних дій, що передбачають наявність волі та об'єднання виконавчої влади, парламенту, бізнесу, громадськості. Лише за таких умов Україна значно зближатиметься та здійснюватиме процес формування комплексу схожих ознак з країнами ЄС.

Фундаментом для економічного зростання та підвищення рівня життя громадян як України, так і Європейського Союзу може стати спрямування зусиль на довгострокові цілі, зокрема на спільне виробництво продукції з урахуванням потреб ринку, засноване на новітніх технологіях, сировинних і технологічних ресурсах. Актуальними напрямками співпраці з ЄС можуть стати спільні проекти у сфері ОПК, авіабудуванні та створенні критичних матеріалів.

Отже, підтверджується висунута гіпотеза, що Україна, попри зовнішню агресію та внутрішні виклики, спроможна продовжувати шлях, спрямований на утвердження демократичних цінностей і свобод, удосконалення інститутів правової держави, зміцнення вітчизняного соціально-економічного простору, сприяння розвитку громадянського суспільства. З іншого боку, важливе значення для стабілізації внутрішньої ситуації має поглиблення економічного співробітництва з ЄС, поступове розширення присутності України на європейських ринках.

Це сприятиме як процесу подальшої євроінтеграції України, так і зміцненню її протистояння країні-агресору.

У контексті зазначеного перспективою наших подальших розвідок за цим напрямом є пошук можливих додаткових конкурентних переваг України в аспекті глобальної геополітичної турбулентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCE

- European Commission. (2023, April 13). Good performance of EU agri-food trade in 2022 despite challenges. *Agriculture and rural development*. https://agriculture.ec.europa.eu/news/good-performance-eu-agri-food-trade-2022-despite-challenges-2023-04-13_en
- European Commission. (2024, September). *The future of European competitiveness*. Part A. https://commission.europa.eu/document/download/97e481fd-2dc3-412d-be4c-f152a8232961_en?filename=The%20future%20of%20European%20competitiveness%20-%20A%20competitiveness%20strategy%20for%20Europe.pdf
- Eurostat. (n. d.). *Extra-EU trade by partner*. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ext_lt_maineu/default/table?lang=en&category=ext_go.ext_go_agg.ext_go_lti.ext_go_lti_ext
- Finance.ua. (2024, 26 червня). У Мінекономіки підрахували, яка частина української економіки перебуває "в тіні". <https://news.finance.ua/ua/u-minekonomiky-pidrahuvaly-yaka-chastyna-ukrains-koi-ekonomiky-perebuvaye-v-tini>
- Finance.ua. (2024, June 26). *The Ministry of Economy has calculated what part of the Ukrainian economy is "in the shadows"*. <https://news.finance.ua/ua/u-minekonomiky-pidrahuvaly-yaka-chastyna-ukrains-koi-ekonomiky-perebuvaye-v-tini>
- IMF. (n. d.). *Real GDP growth*. https://www.imf.org/external/datamapper/NGDP_RPCH@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD/EURO
- Matuszak, S. (2024, March 4). *A key partner. Ukraine – EU trade in 2023*. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2024-03-04/a-key-partner-ukraine-eu-trade-2023>
- Transparency International Ukraine. (2024). *Антикорупція на паузі. Україна в Індексі сприйняття корупції – 2024*. <https://cpi.ti-ukraine.org/>
- Transparency International Ukraine. (2024). *Anti-corruption on pause. Ukraine in the Corruption Perception Index – 2024*. <https://cpi.ti-ukraine.org/>
- USAID. (2024, 25 листопада). *Стан корупції в Україні 2024: сприйняття, досвід, ставлення*. <https://engage.org.ua/stan-koruptsii-v-ukraini-2024-spryjniattia-dosvid-stavlennia/>
- USAID. (2024, November 25). *The state of corruption in Ukraine 2024: perceptions, experiences, attitudes*. <https://engage.org.ua/stan-koruptsii-v-ukraini-2024-spryjniattia-dosvid-stavlennia/>
- World Bank Group. (n. d.). *World Development Indicators*. <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#>
- Блінов, О. (2025, 9 січня). Державний борг України сягнув 92% ВВП – оцінка Forbes. *Forbes Ukraine*. <https://forbes.ua/news/derzhavniy-borg-ukraini-syagnuv-92-vvp-otsinka-forbes-09012025-26148>
- Blinov, O. (2025, January 9). Ukraine's public debt reached 92% of GDP – assessment Forbes. *Forbes Ukraine*. <https://forbes.ua/news/derzhavniy-borg-ukraini-syagnuv-92-vvp-otsinka-forbes-09012025-26148>
- Варналій, З. (2024). Інституційні деформації як загроза конвергенції України з країнами ЄС. У *Результати, перспективи і напрями конвергенції країн ЄС. Можливості для України* (с. 11–13). https://razumkov.org.ua/images/2024/09/11/2024_Converg_Issues_UKR_EU_UKR_ENG.pdf
- Varnalii, Z. (2024). Institutional deformations as a threat to Ukraine's convergence with the EU countries. In *Results, prospects and directions of convergence of the EU countries. Opportunities for Ukraine* (pp. 11–13). https://razumkov.org.ua/images/2024/09/11/2024_Converg_Issues_UKR_EU_UKR_ENG.pdf
- Гужва, І. (2024, 29 листопада). Промислова політика – ключ до перемоги і успішного членства в ЄС. *Дзеркало тижня*. <https://zn.ua/ukr/macroeconomics/promislova-politika-kljuch-do-peremohi-i-uspishnoho-chlenstva-v-jes.html>
- Guzhva, I. (2024, November 29). Industrial policy is the key to victory and successful membership in the EU. *Mirror of the week*. <https://zn.ua/ukr/macroeconomics/promislova-politika-kljuch-do-peremohi-i-uspishnoho-chlenstva-v-jes.html>
- Комітет Верховної Ради України з питань бюджету. (2024, 24 липня). <https://budget.rada.gov.ua/print/78665.html>
- The Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine on Budget Issues. (2024, July 24). <https://budget.rada.gov.ua/print/78665.html>
- Кушч, О. (2025, 2 січня). ВВП, інфляція та курс. Що очікує українську економіку у 2025-му. *Дзеркало тижня*. <https://zn.ua/ukr/macroeconomics/vvp-infljatsija-ta-kurs-shcho-ochikuje-ukrajinsku-ekonomiku-u-2025-mu.html>
- Kushch, O. (2025, January 2). GDP, inflation and exchange rate. What awaits the Ukrainian economy in 2025. *Mirror of the week*. <https://zn.ua/ukr/macroeconomics/vvp-infljatsija-ta-kurs-shcho-ochikuje-ukrajinsku-ekonomiku-u-2025-mu.html>

Макаренко, І. (2024) Конвергенція vs євроінтеграція: макроекономічний аспект. У <i>Результати, перспективи і напрями конвергенції країн ЄС. Можливості для України</i> (с. 19–20). https://razumkov.org.ua/images/2024/09/11/2024_Converg_Issues_UKR_EU_UKR_ENG.pdf	Makarenko, I. (2024) Convergence vs European integration: macroeconomic aspect. In <i>Results, prospects and directions of convergence of EU countries. Opportunities for Ukraine</i> (pp. 19–20). https://razumkov.org.ua/images/2024/09/11/2024_Converg_Issues_UKR_EU_UKR_ENG.pdf
Марчук, В. (2024) Європейська інтеграція України: політичний і безпековий виміри. https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-17-14	Marchuk, V. (2024) <i>European integration of Ukraine: political and security dimensions</i> . https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-17-14
Національний банк України. (2024, 19 вересня). <i>Платіжний баланс у 2023 році (за попередніми даними, за методологією шостого видання Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції)</i> . https://bank.gov.ua/files/ES/State_y.pdf	National Bank of Ukraine. (2024, September 19). <i>Balance of payments in 2023 (according to preliminary data, according to the methodology of the sixth edition of the Balance of Payments and International Investment Position Manual)</i> . https://bank.gov.ua/files/ES/State_y.pdf
Національний банк України. (2024, жовтень). <i>Інфляційний звіт</i> . https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2024-Q4.pdf?v=11	National Bank of Ukraine. (2024, October). <i>Inflation Report</i> . https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2024-Q4.pdf?v=11
Національний банк України. (б. д.). <i>Статистика. Макроекономічні показники</i> . https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators	National Bank of Ukraine. (n. d.). <i>Statistics. Macroeconomic indicators</i> . https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators
Опендатабот. (2024, 26 червня). <i>Кількість справ про рейдерство зросла у півтора рази за місяць</i> . https://opendatabot.ua/analytics/raiders-2024-5	Opendatabot. (2024, June 26). <i>The number of raiding cases increased one and a half times per month</i> . https://opendatabot.ua/analytics/raiders-2024-5
Шапран, В., & Шапран, Н. (2024) Ефект різниці в економічних масштабах при євроінтеграції: переваги та ризики для України. У <i>Результати, перспективи і напрями конвергенції країн ЄС. Можливості для України</i> (с. 38–40). https://razumkov.org.ua/images/2024/09/11/2024_Converg_Issues_UKR_EU_UKR_ENG.pdf	Shapran, V., & Shapran, N. (2024) The effect of differences in economic scales in European integration: benefits and risks for Ukraine. In <i>Results, prospects and directions of convergence of EU countries. Opportunities for Ukraine</i> (pp. 38–40). https://razumkov.org.ua/images/2024/09/11/2024_Converg_Issues_UKR_EU_UKR_ENG.pdf
Шляхетко, В. В., Фляк, В. В., & Гобела, О. В. (2024). <i>Офшоризація економіки України у воєнний період: причини, наслідки та шляхи протидії</i> . https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.8.73	Shlyakhethko, V., Flyak, V., & Gobela, O. (2024). <i>Offshorization of the Ukrainian economy during the war period: causes, consequences and ways of counteraction</i> . https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.8.73

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що вони не мають фінансових чи нефінансових конфліктів інтересів щодо цієї публікації; не мають відносин із державними органами, комерційними або некомерційними організаціями, які могли б бути зацікавлені у поданні цієї точки зору. З огляду на те, що автори працюють в установі, яка є видавцем журналу, що може зумовити потенційний конфлікт або підозру в упередженості, остаточне рішення про публікацію цієї статті (включно з вибором рецензентів та редакторів) приймалося тими членами редколегії, які не пов'язані з цією установою.

Робота виконана в рамках науково-дослідної теми № 772/20 "Імперативи енергетичної безпеки України в умовах війни" з відповідним фінансуванням від Міністерства освіти і науки України.

Мазаракі А., Мельник Т. Конкурентоспроможність української економіки в реаліях європейської проблематики. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2025. № 1. С. 4–22. Серія. Економічні науки. [https://doi.org/10.31617/3.2025\(138\)01](https://doi.org/10.31617/3.2025(138)01)

Надійшла до редакції 10.02.2025.
Прийнято до друку 20.02.2025.
Публікація онлайн 12.03.2025.